

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО, ДЕКОРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО, РЕСТАВРАЦІЯ

УДК 74

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2023-4-16>

Алла ДЯЧЕНКО

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри промислового дизайну і комп'ютерних технологій, декан факультету декоративно-прикладного мистецтва, членкиня Спілки дизайнерів України, Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, вул. Михайла Бойчука, 32, м. Київ, Україна, 01103

ORCID: 0000-0003-4496-5931

Бібліографічний опис статті: Дяченко, А. (2023). Творчість Василя Андріяшка в руслі художньої промисловості 1960–1980 рр. *Fine Art and Culture Studies*, 4, 119–124, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-4-16>

ТВОРЧІСТЬ ВАСИЛЯ АНДРІЯШКА В РУСЛІ ХУДОЖНЬОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ 1960–1980 РР.

Мета роботи – висвітлити творчість Василя Андріяшка в руслі художньої промисловості 1960–1980 рр.

Результати. Питання художньої промисловості 1960–1980 років на сьогодні є досить актуальним. Першою чергою це обумовлено тим, що сучасне мистецтво прагне до урізноманітнення та надання промисловим об'єктам та місцям громадського перебування чогось унікального та незвичного. Так, люди хочуть бачити будівлю, яка не схожа на іншу і вже її вигляд свідчить про те, яке призначення вона виконує. Зокрема, приміщення, інтер'єр якої має цікаві рішення, викликає у відвідувачів відчуття затишку та спокою. До того ж працівники такого закладу вмотивовані до роботи, адже зображення їх праці творчо опрацьовано.

Тож художня промисловість минулого здатна впливати на теперішнє. Вивчення попереднього досвіду сприяє уникненню минулих помилок та формуванню нових мистецьких підходів. До того ж у центрі такого промислового мистецтва постає людина, а саме те, що вона хоче бачити й що вона прагне відчувати.

Загалом у статті висвітлено творчість Василя Андріяшка в руслі художньої промисловості 1960–1980 рр. Схарактеризовано специфіку художньої промисловості як напрямку мистецтва 1960–1980-х років. Описано особливості даного часового проміжку. Розкрито причини популярності художньої промисловості у 1960–1980-х років. Визначено основні локації, де використовувалися твори художньої промисловості, як компонент оформлення закладу.

Визначено основні віхи життя Василя Андріяшка. Схарактеризовано основні твори митця та його вплив на художню промисловість 1960–1980-х років. Описано специфіку гобеленів «Квітуй, Україно» та «Сестри», а також «Вертеп». Здійснено порівняння між гобеленами 1960–1980-х років та 1990-х років. Визначено основні тенденції творчості Василя Андріяшка.

У статті продемонстровано символізм образів митця. Зроблено акцент на квіткових орнаментах та на образах жінок. При цьому продемонстровано те, що митець намагався зберегти традиційні українські символи та елементи.

Методологія. У роботі використано такі методи дослідження як опису, аналізу та синтезу, порівняння, узагальнення.

Наукова новизна. Наукова новизна дослідження полягає у покращенні знань про вклад Василя Андріяшка у художню промисловість у період 1960–1980-х років.

Висновки. Згідно отриманих висновків, значний вплив на тогочасну художню промисловість мала творчість Василя Андріяшка. Митець створив ряд гобеленів, які відтворювали українську культуру та символіку. Найвідомішими його гобеленами є гобелени «Квітуй, Україно» та «Сестри».

Ключові слова: Василь Андріяшко, гобелен, декоративно-прикладне мистецтво, мистецтво, митець, творчість, художня промисловість.

Алла ДЯЧЕНКО

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Industrial Design and Computer Technologies, Dean of the Faculty of Decorative and Applied Arts, member of Union designers of Ukraine, Kyiv State Academy of Decorative and Applied Arts and Design named after Mykhailo Boychuk, 32 Mykhaila Boichuka street, Kyiv, 01103, Ukraine

ORCID: 0000-0003-4496-5931

To cite this article: Diachenko, A. (2023). Tvorchist Vasylia Andriiashka v rusli khudozhnoi promyslovosti 1960–1980 rr. [Vasyl Andriyashko's creativity in the direction of the art industry 1960–1980]. *Fine Art and Culture Studies*, 4, 119–124, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-4-16>

VASYL ANDRIYASHKO'S CREATIVITY IN THE DIRECTION OF THE ART INDUSTRY 1960–1980

The purpose of the work is to highlight the work of Vasyl Andriyashko in the direction of the art industry of 1960–1980.

Results. The issue of the art industry of the 1960s–1980s is quite relevant today. First of all, this is due to the fact that the modern art of striving for diversification and giving industrial facilities and places of public stay something unique and unusual. Yes, people want to see a building that is not similar to another and its appearance indicates what purpose it fulfills. In particular, the room, the interior of which has interesting solutions, gives visitors a sense of comfort and peace. In addition, the employees of such an institution are motivated to work, because the image of their work is creatively elaborated.

So the art industry of the past is able to influence the present. Studying previous experience helps to avoid past mistakes and form new artistic approaches. Besides, at the center of such industrial art is a person, namely what he wants to see and what he wants to feel.

In general, the article highlights the work of Vasyl Andriyashko in the direction of the art industry of 1960–1980. The specifics of the art industry as a direction of art in the 1960s–1980s are characterized. The features of this time period are described. The reasons for the popularity of the art industry in the 1960s and 1980s are revealed. The main locations where works of the art industry were used as a component of the institution's design were identified.

The main milestones of Vasyl Andriyashko's life have been determined. The main works of the artist and his influence on the art industry of the 1960s–1980s are characterized. The specifics of the tapestries "Bloom, Ukraine" and "Sisters", as well as "Nativity scene" are described. A comparison was made between the tapestries of the 1960s–1980s and the 1990s. The main tendencies of Vasyl Andriyashko's creativity have been determined.

The article demonstrates the symbolism of the artist's images. Emphasis is placed on floral ornaments and images of women. At the same time, it is demonstrated that the artist tried to preserve traditional Ukrainian symbols and elements.

Methodology. The work uses such research methods as description, analysis and synthesis, comparison, generalization.

Scientific novelty. The scientific novelty of the study consists in improving knowledge about Vasyl Andriyashko's contribution to the art industry in the period of the 1960s–1980s.

Conclusions. According to the findings, Vasyl Andriyashko's work had a significant impact on the contemporary art industry. The artist created a number of tapestries that recreated Ukrainian culture and symbols. His most famous tapestries are "Bloom, Ukraine" and "Sisters".

Key words: Vasyl Andriyashko, tapestry, decorative and applied art, art, artist, creativity, art industry.

Актуальність проблеми. Питання художньої промисловості 1960–1980-х років на сьогодні є досить актуальним для обговорення. У загальному вигляді художньою промисловістю називають діяльність, що спрямована на створення творів декоративно-прикладного мистецтва, які можна використовувати для побутового вжитку. Тобто це мистецтво, що фактично інтегроване в оточення людини. При цьому художня промисловість безпосередньо базується на культурних традиціях народу.

Для нашої країни питання художньої промисловості важливе у тому аспекті, що ще з давніх часів промисли широко застосовувалися у житті людини. У 1960–1980-х роках проблемі поєднання ремесел та мистецтва було відведено більше уваги, оскільки потрібно було наблизити просте до високого культурного життя. Тому дане питання нині важливе для розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання творчості Василя Андріяшка в руслі

художньої промисловості 1960–1980 рр. досліджувалося безпосередньо такими вітчизняними дослідниками як С. Оляніною (Оляніна, 2020), В. Сидоренком (Сидоренко, 2012), Г. Скрипник (Скрипник, 2016), І. Сніжко (Сніжко, 2019), О. Ямборко (Ямборко, 2020). Зокрема, дослідниця Г. Скрипник у праці «Історія декоративного мистецтва України : У 5 т. Т. 5» звертає увагу на те, що художня промисловість України 1960–1980-х років розвивалася під впливом радянської пропаганди, де визначним був показ задоволеності життя тогочасної людини і її стимул до праці (Скрипник, 2016). Загалом вчені вважали, що у визначений часовий період було складно зберегти унікальність художньої промисловості, бо основними були елементи радянського життя, які мали бути відтвореними.

Мета дослідження – висвітлити творчість Василя Андріяшка в руслі художньої промисловості 1960–1980 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Питання творчості Василя Андріяшка в руслі художньої промисловості 1960–1980 років нині є досить актуальним. Це обумовлено тим, що художня промисловість як особливий напрям мистецтва, почала активно розвиватися у другій половині минулого століття. Це пов'язано з тим, що люди прагнули бачити мистецтво у будь-якій формі та насолоджуватися естетикою, а враховуючи швидкі темпи індустріального розвитку, необхідно було нестандартно оформити промислові об'єкти та громадські місця. Так, люди хотіли бачити щось незвичне, а не стандартні та стереотипно оформлені приміщення та будівлі (Оляніна, 2020).

Розвиток художньої промисловості визначеного періоду також можна пов'язати із тим, що населення прагнуло бачити щось легке для сприйняття, яке формувало приємні спогади та відчуття домашнього затишку. До того ж промислові об'єкти потребували певного роду облагородження, оскільки виглядали схоже між собою та не мали потрібної зовнішньої привабливості (Скрипник, 2019).

У 1960–1980-х роках значно зросла кількість замовлень від держави щодо оформлення громадських споруд шляхом використання декоративно-прикладного мистецтва. Основними творами художнього текстилю для покриття було визначено гобелени, панно, промислові декоративні тканини. Це обумовлено тим, що ці твори є простими для монтажу та їх встановлення не потребує значних затрат часу (Скрипник, 2016).

У визначений часовий період значна увага приділялася можливостям взаємодії різних творів мистецтва між собою. Наприклад, художній текстиль часто поєднували із керамікою та скульптурами. При цьому важливим аспектом було те, що витвори повинні були виконувати смислову функцію. Так, якщо гобелен розміщувався при вході до заводу, то основною його тематикою були працівники за станками чи за виробничим обладнанням. Так, людська праця відображалася зі сторони мистецького погляду як щось високе та благородне. До того ж вважалося, що таким чином можна замотивувати робітників до досягнення більш кращих показників роботи.

Одним із провідних напрямів художньої промисловості того часу став художній текстиль.

Це обумовлено тим, що за допомогою художньо оформлених виробів із тканини можна було заповнити більшу площу; текстиль створює відчуття домашнього затишку; текстиль впливає на колір приміщення. Також художній текстиль має практичне значення, тому, що робить звуки кроків тихішими, захищає приміщення від сонця, зберігає тепло тривалий час (Сидоренко, 2012).

Загалом художній текстиль здебільшого використовувався в оформленні палаців урочистих подій, закладів культури, закладах громадського харчування, закладах медичної допомоги. Здебільшого витвори із художнього текстилю використовувалися для створення домашнього затишку, але вони також мали й додаткове призначення, як розподіл приміщення на функціональні зони, а також збереження предметів побуту від забруднення.

Кожен витвір мав свій художній образ. При цьому тематика твору повністю залежала від сфери діяльності закладу, розміру приміщення, кольорових рішень будівлі. При цьому архітектори намагалися використовувати мінімальну кількість контрастних елементів і водночас максимально зберегти гармонію між об'єктами у будівлі (Ямборко, 2020).

Одночасно з цим, архітектори приймали рішення як розміщувати витвір мистецтва на стіні підприємства, цим самим заповнюючи реальну площу, так і робити витвір мистецтва самодостатнім, без його розміщення на реальній площині. Тут враховувалася не лише естетична сторона питання, тобто, чи буде твір виглядати привабливо при визначеному варіанті розміщення, так і практична. Наприклад, чи буде витвір мистецтва видно з різних ракурсів, чи не буде він заважати розміщенню інших об'єктів чи проходженню осіб, чи буде витвір мистецтва безпечним для оточуючих.

Художня промисловість 1960–1980-х років характеризувалася пропагандистською функцією. Твори мистецтва на промислових та громадських об'єктах відтворювали різні аспекти радянського буття, зокрема, прославляв комунізм та відводилася вагома роль партії у суспільному житті. Поруч із радянськими елементами розміщувалися часто символи, які б свідчили про призначення даного об'єкта. Це була своєрідна реклама, яка повідомляла прохожих про те, чим займається те чи інше виробництво. Тому творам

мистецтва, які акцентували на діяльності об'єкта, відводилася значима роль (Сніжко, 2019).

В аспекті художньої промисловості важливою є творчість Василя Андріяшка. Василь Андріяшко народився у 1942 р. на Івано-Франківщині. Він є художником монументально-декоративного мистецтва, що закінчив Львівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва. Відразу після здобуття фаху Василь Андріяшко почав працювати у напрямі декоративно-монументального мистецтва.

Митець є творцем таких відомих витворів мистецтва як гобелени-триптихи «Щастя» (1982, Палац урочистих подій Дарницького району Києва), «Слава праці» (1984–85, музей трудової слави с. Комишувате Кіровоградської області); мозаїка «Полтавська в'язанка» (1990, фізіотерапевтична лікарня м. Миргород); завіса для сцени Хмельницької обласної філармонії (1990); гобелени «Квітуй, Україно» (1969), «Сестри» (1970; обидва – у співавторстві з Тамарою Мороз), «Гуцули» (1974), «Літо» (1975), «Вертеп» (1992), «Крізь віки» (1995). Виконав 12 полотен на релігійну тематику для двох бічних іконостасів у церкві рідного села Рунгури (1998–99) (доцент кафедри мистецтва текстилю, вишивки та костюма Андріяшко Василь Дмитрович).

Особливістю творчості Василя Андріяшка є використання української знакової системи. Тобто це застосування традиційних орнаментів та тих елементів, які відображають класичну культуру України. Відтворення традиційних знаків є спробою митця відобразити унікальність нашої культури та історії. Тим самим він намагався наблизити високе мистецтво до народу, адже воно повністю відтворювало менталітет та культурну складову української культури (Андріяшко, 2021).

Однією із ключових робіт Василя Андріяшка є гобелен «Сестри». Його символічність полягає у тому, що митець намагався відтворити воз'єднання Центральної України, Закарпаття, Прикарпаття. Це він здійснив ним шляхом зображення трьох постатей жінок, які оточені квітами та деревцями. Витвір мистецтва є досить емоційним, оскільки всі жінки виглядають контрастно.

Варто зауважити, що на гобелені кожна жінка має традиційний для її регіону одяг із відповідними візерунками. При цьому попри

те, що жінки знаходяться поруч, вони все одно ніби відділені одна від одної. Тим самим митець намагався відобразити єдність даних регіонів України, які далеко один від одного, проте вони є унікальними і є частинами нашої держави (Андріяшко, 2020).

Гобелен «Квітуй, Україно» теж має символічне значення. На ньому зображено п'ять жінок, які одягнені в український традиційний одяг. Вони знаходяться в оточенні квітів, при цьому одягнені у відповідний одяг для кожного регіону нашої держави. При цьому, хоч вони й не тримаються за руки, але знаходяться досить поруч. Тож можна вважати, що гобеленом автор прагнув продемонструвати єдність п'яти регіонів нашої держави: Північ, Південь, Захід, Схід, Центр. Саме тому жінки одягнені в одяг характерний їх регіону.

Необхідно зауважити, що на одязі жінок помітні традиційні символи для нашої культури. До того ж вони оточені квітами. Тож можна визначити, що автор хотів цим донести, що якщо регіони нашої держави об'єднаються, то вона розцвіте. При цьому самотність кожної частини нашої держави буде лише підкреслена (Андріяшко, 2023).

Гобелен «Вертеп» є також досить відомим витвором мистецтва. На панно зображено 8 постатей, які демонструють учасників коляди. Вони мають як традиційні атрибути вертепу, так і одягнені у відповідний одяг, а також виконують покладені на них ролі. Варто зазначити, що митець своєрідно відтворив емоційний стан учасників вертепу. Так, одні учасники веселі, інші засмучені, емоції деяких учасників є невизначеними або не відображеними. Тобто традиційні мотиви класичної культури було збережено.

При цьому цей гобелен уже було створено після отримання Незалежності України, тож він має відмінності із гобеленами митця періоду 1960–1980-хх років. Зокрема, гобелен сучасного періоду більше відтворює традиційні моменти для української культурного та релігійного життя. При цьому гобелени попередніх періодів зорієнтовані більше на показ єдності нашої держави, що частково відповідало радянським принципам. При цьому гобелени 1960–1980-хх років цікаві більше в аспекті дрібних деталей, коли гобелени сучасного періоду спрямовані переважно на показ єдиної картини (Андріяшко, 2022).

Загалом гобелени Василя Андріяшка у період 1960–1980-хх років можна визначити як площинні. Тобто митець намагався використати форму поверхні на якій розміщувався гобелен як певну перевагу та як можливість доповнення сюжету. Наприклад, нерівна стіна чудово підходила під зображення, де було відтворено поле чи дорогу. Крім того, його зображення містили багато деталей та символічних компонентів, що дозволяли швидко розкривати перед глядачем замисел твору.

Необхідно зазначити, що у той період гобелени митця переважно передавали думку автора за допомогою жіночих постатей. Одяг героїнь містив інформацію про традиційні символи, а їх кількість відповідала числу тих регіонів, які демонстрували об'єднання. Вираз обличчя жінок свідчив про їх радість чи сум стосовно певних подій. При цьому вони завжди зображувалися поруч, що відображало єдність, але ідентичність.

До того ж гобелени відображають чіткий контур одягу героїв та рівність усіх ліній. Це демонстрація того, що персонажі знають чого хочуть, отже вони дотримуються певної дисципліни. Якщо це трактувати в аспекті того, що персонажі є відповідниками регіонів, то це свідчення, що Україна хоче бути Незалежною і не відступиться від власної мети (Мельничук, 2023).

Також у періоді 1960–1980-хх років простежуються квіткові орнаменти. Персонажі оточені квітами, які водночас не заважають спосте-

рігати за героями, які завжди у центрі гобелена. Квіти можна визначити як символ процвітання та світлого майбутнього, це демонстрація того, що навіть похмурі тони урізноманітнюються шляхом світла.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволило виявити, що у 1960–1980-хх роках значно зріс попит на твори художньої промисловості. Це обумовлено намаганням втілити радянські ідеї у мистецтво та стимулювати працівників до кращої роботи. Відповідно, витвори художньої промисловості почали прикрашати об'єкти промисловості та громадські заклади. При цьому значний вплив на тогочасну художню промисловість мала творчість Василя Андріяшка. Митець створив ряд гобеленів, які відтворювали українську культуру та символіку. Зокрема, це гобелени «Квітуй, Україно» та «Сестри». Визначено, що основними рисами творчості митця є квітковий орнамент, образи жінок, українські символи.

Можна спрогнозувати, що перспективи подальших досліджень будуть пов'язані із розвитком творчості Василя Андріяшка у різні періоди його життя, витвори митця у період Незалежності, викладацька діяльність Василя Андріяшка. Також можна вважати, що питання художньої промисловості буде більш детально досліджено у розрізі минулих століть та сучасності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андріяшко В. Формування інтер'єру громадських споруд Києва засобами художнього текстилю (1970-1990-ті роки). *Етнолог.* 2020. Вип. 1. С. 91-97.
2. Андріяшко В. Художні особливості геометричних килимів Київщини. *Вісник Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва та дизайну ім. Михайла Бойчука.* 2021. Вип. 8. С. 65-74.
3. Андріяшко В. Гобелени київських художників 1950-1970-х років. *Етнолог.* 2022. Вип. 2. С. 129-140.
4. Андріяшко В. Художній текстиль у навчальному процесі Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука. *Вісник ПНПУ.* 2023. Вип. 65. С. 286-291.
5. Доцент кафедри мистецтва текстилю, вишивки та костюма. Андріяшко Василь Дмитрович. *Київська Державна Академія Декоративно-Прикладного Мистецтва і Дизайну імені Михайла Бойчука.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kdidpamid.edu.ua/academy/andriyashko-vasyl-dmytrovych/>.
6. Мельничук П. Декоративне панно (художній текстиль). *Кривий Ріг: Криворізький державний педагогічний університет,* 2023. 48 с.
7. Оляніна С. Історія декоративно-прикладного мистецтва: Конспект лекцій [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». *Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського,* 2020. 52 с.
8. Сидоренко В. Нариси з історії українського дизайну ХХ століття : 36. статей. Київ : Фенікс, 2012. 256 с.
9. Скрипник Г. Історія декоративного мистецтва України : У 5 т. Т. 5. *Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України,* 2016. 812 с.
10. Скрипник Г. Декоративне мистецтво України. *Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України,* 2019. 327 с.

11. Сніжко І. Історія української культури 1940-1990 рр.: Конспект лекції. Харків: УкрДУЗТ, 2019. 40 с.
12. Ямборко О. Українське промислове килимарство як бренд в радянській системі художніх промислів. *Народознавчі зошити*. 2020. Вип. 1. С. 11-17.

REFERENCES:

1. Andriyashko, V. (2020). Formuvannya inter'yeru hromads'kykh sporud Kyveva zasobamy khudozhn'oho tekstylyu (1970-1990-ti roky) [Shaping the interior of public buildings in Kyiv by means of artistic textiles (1970s-1990s)]. *Etnoloh*, 1, 91-97 [in Ukrainian].
2. Andriyashko, V. (2021). Khudozhni osoblyvosti heometrychnykh kylymiv Kyvivshchyny [Artistic features of geometric carpets of Kyiv region]. *Visnyk Kyivskoho derzhavnoho instytutu dekoratyvno-prykladnoho mystetstva ta dizaynu im. Mykhayla Boychuka*, 8, 65-74 [in Ukrainian].
3. Andriyashko, V. (2022). Hobeleny kyivskiykh khudozhnykiv 1950-1970-kh rokiv [Tapestries of Kyiv artists of the 1950s-1970s]. *Etnoloh*, 2, 129-140 [in Ukrainian].
4. Andriyashko, V. (2023). Khudozhniy tekstyl' u navchal'nomu protsesi Kyivskoyi derzhavnoyi akademiyi dekoratyvno-prykladnoho mystetstva i dizaynu imeni Mykhayla Boychuka [Artistic textiles in the educational process of the Kyiv State Academy of Decorative and Applied Arts and Design named after Mykhailo Boychuk]. *Visnyk PNP*, 65, 286-291 [in Ukrainian].
5. Dotsent kafedry mystetstva tekstylyu, vyshyvky ta kostyuma. Andriyashko Vasyl' Dmytrovych [Associate Professor of the Department of Arts, Embroidery and Costume. Andriyashko Vasyl Dmitrovich]. *Kyivska Derzhavna Akademiia Dekoratyvno-Prykladnoho Mystetstva i Dizainu imeni Mykhaila Boichuka*. Retrieved from <https://kdidpamid.edu.ua/academy/andriyashko-vasyl-dmytrovych/> [in Ukrainian].
6. Mel'nychuk, P. (2023). Dekoratyvne panno (khudozhniy tekstyl'). [Decorative panel (artistic textiles)]. *Kryvyi Rih: Kryvoriz'kyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet*, 48 s. [in Ukrainian].
7. Olyanina, S. (2020). Istoriya dekoratyvno-prykladnoho mystetstva: Konspekt lektsiy [History of arts and crafts: lecture notes]. [Elektronnyy resurs]: navch. posib. dlya stud. spetsial'nosti 023 «Obrazotvorche mystetstvo, dekoratyvne mystetstvo, restavratsiya». *Kyiv : KPI im. Ihorya Sikors'koho*, 52 s. [in Ukrainian].
8. Sydorenko, V. (2012). Narysy z istoriyi ukrayins'koho dizaynu XX stolittya: Zb. statey. [Essays on the history of Ukrainian design of the twentieth century: Coll. articles]. *Kyiv : Feniks*, 256 s. [in Ukrainian].
9. Skrypyk, H. (2016). Istoriya dekoratyvnoho mystetstva Ukrayiny : U 5 t. [History of decorative art of Ukraine: in 5 volumes]. T. 5. *Kyiv: IMFE im. M. T. Ryl's'koho NAN Ukrayiny*, 812 s. [in Ukrainian].
10. Skrypyk, H. (2019). Dekoratyvne mystetstvo Ukrayiny [Decorative art of Ukraine]. *Kyiv: IMFE im. M. T. Ryl's'koho NAN Ukrayiny*, 327 s. [in Ukrainian].
11. Snizhko, I. (2019). Istoriya ukrayins'koyi kul'tury 1940-1990 rr.: Konspekt lektsiyi. [History of Ukrainian Culture 1940-1990: Lecture Summary]. *Kharkiv: UkrDUZT*, 40 s. [in Ukrainian].
12. Yamborko, O. (2020). Ukrayins'ke promyslove kylymarstvo yak бренд v radyans'kiy systemi khudozhnykh promysliv [Ukrainian Industrial Carpet as a brand in the Soviet system of art]. *Narodoznachchi zoshyty*, 1, 11-17 [in Ukrainian].